

142 (1414/1993), http://www.alithnainya.com/tocs/default.asp?toc_id=169&toc_brother=-1&path=0;1;15;169 (05.03.2015); "el-Kâfî eş-Şeyh Mennâ' Halil el-Kaţţân", <http://www.ikhwan-wiki.com/index.php?title=%D9> (05.03.2015); Bedr M. Bedr, "Fi'z-Zikre'l-hâdiyete 'aşer li-vefâti'l-âlimi'l-celîl eş-Şeyh Mennâ' Halil el-Kaţţân", <http://www.odabasham.net/show.php?sid=37430> (05.03.2015); Ali el-Garîb Fâtîm el-Hindî, "eş-Şeyh Mennâ' el-Kaţţân min halebâti'l-cihâd ilâ halebâti'l-ilm", <http://www.lahaonline.com/articles/view/297.htm> (05.03.2015).

AHMET ÖZEL

KAYS b. MEKŞÛH

(كيس بن مكشوح)

Ebû Hassân (Ebû Şeddâd) Kays b. Mekşûh b. Hilâl el-Becelî el-Murâdî (ö. 37/657)

Hulefâ-yi Râşidîn devri kumandanlarından.

Mekşûh (göğsü dağlanmış) lakabıyla bilinen babasının asıl adı Hübeyre b. Hilâl veya Abdüvegûs b. Hübeyre b. Hilâl şeklinde kaydedilir (İbn Abdülber, III, 1299). Cengâver Amr b. Ma'dikerib'in kız kardeşinin oğlu olan Kays, Becile kabilesinin ileri gelenlerindendi. Bu kabileye nispetle Becelî, Mezhic kabilesinin kollarından Benî Murâd'ın halifesi olduğu için Murâdî nisbesiyle anılır. Kays'ın, sağlığında Hz. Peygamber'le karşılaştığı ve onu gördüğü rivayet edilir (a.g.e., III, 1300). Bazı kaynaklarda, Hz. Peygamber'in İslâm'a daveti Yemen'e ulaşınca Amr b. Ma'dikerib'in, kabilesinin ileri gelenlerinden olan Kays b. Mekşûh'a kendilerini Resûl-i Ekrem ile görüştürmesini söylediği, Kays'ın ise bu isteği şiddetle reddettiği, bunun üzerine Amr'ın bizzat gidip müslüman olduğu, dönüştüğü de Kays'ın onunla tartıştığı nakledilir (İbn Hişâm, IV, 583-584).

Öte yandan 10 (631) yılında Becile kabilesine mensup 150 kişilik bir heyet Cerir b. Abdullah el-Becelî başkanlığında Medine'ye gelip müslüman olmuş, aynı yıl içinde bu kabilenin Benî Ahmes kolundan 250 kişi de Medine'de İslâm'a girmişti. Kaynaklarda bu kabilelerde yer alanların hepsinin ismi zikredilmez. Dolayısıyla Kays b. Mekşûh'un bunlar arasında yer alması ihtimali mevcuttur. Ayrıca Resûl-i Ekrem'in, hastalığı sırasında Yemen'deki valilerine ve bölge eşrafına peygamberlik iddia eden Esved el-Ansî'nin öldürülmesi için emir verdiği, Kays b. Mekşûh'un da Dâzeveyh (Dâdveyh) el-Fârisî ve Fîrûz ed-Deylemî ile birlikte Esved el-Ansî'yi öldürenler arasında bulunduğu kaydedilir (İbn Abdülber, III, 1300).

H. Ebû Bekir'in Fîrûz ed-Deylemî'yi San'a'ya vali tayin etmesinden rahatsız olan Kays b. Mekşûh irtidat ederek Esved el-Ansî'nin adamlarını etrafına topladı. Dâzeveyh'i öldüren Kays, San'a yakınlarında Fîrûz ed-Deylemî ile yaptığı savaşta mağlûp oldu ve eman isteyip tekrar müslüman oldu. H. Ebû Bekir'in Yemen'deki irtidat hareketlerini bastırmak üzere gönderdiği Muhâcîr b. Ebû Ümeyye, Kays b. Mekşûh'u halifenin yanına yolladı. H. Ebû Bekir, Dâzeveyh'i öldürdüğü gerekçesiyle Kays'ı cezalandırmak istediye de Kays onun öldürülmesinde hiçbir dahli olmadığını söyleyerek cezadan kurtuldu ve kabilesinin yanına dönmesine izin verildi. Ardından Suriye fetihlerinde görevlendirildi (Taberî, III, 324-330).

Kays b. Mekşûh daha sonraki fetihlerde başarılı hizmetlerde bulundu. Bizans ile yapılan Yermük Savaşı'nda bir gözünü kaybetti. Sâsânîler'in ağır yenilgiye uğratıldığı Kâdisiye ve Nihâvend gibi önemli savaşlara katıldı. Onun Nihâvend Savaşı'nda İslâm ordusu kumandanı olan Nu'mân b. Mukarrin'in yakın silâh arkadaşları arasında yer aldığı belirtilir. Sıffin Savaşı'nda H. Ali'nin ordusunda Becile'nin reisi sıfatıyla yer aldı, kabilesinin bayrağını taşıdı ve bu savaşta öldürüldü. Savaştan önce kabile mensuplarına kendi yerine daha başarılı birini reis seçmelerini söylemesine rağmen onların ısrarla bayrağı Kays'a verdikleri ve onun da ölüncüye kadar kahramanca savaştığı, hatta Muâviye'nin yanına kadar ulaştığı nakledilir. Cengâverliği yanında başarılı savaş taktikleriyle de bilinen Kays b. Mekşûh "Mezhic'in süvarisi" diye meşhur olmuştur. Kays'ın adı Becileli şairler arasında da zikredilir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sire*², IV, 583-584; İbn Sa'd, *eş-Şabakât*, I, 347-348; V, 357, 525, 534-535; VIII, 147; Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 153-155, 193, 367, 370-371, 373; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 132-133, 185, 230-238, 249, 318, 323-330; IV, 20, 27, 115; V, 25-26; İbn Abdülber, *el-İsti'âb* (Bicâvî), III, 1299-1301; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 447-448; Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ' ve'l-lugât: el-Esmâ'* (nşr. Ali M. Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd), Beyrut 1426/2005, I, 532-533; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, III, 520; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 260, 274; J. Wellhausen, *İslâmın En Eski Tarihinin Giriş* (trc. Fikret İşıltan), İstanbul 1960, s. 32; M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi: Medine Dönemi*, İstanbul 1980, X, 100-106, 336-345; Mahmut Kelpetin, *Hulefâ-yi Râşidîn Dönemi Tarihi, Seyf b. Ömer ve Tarihiçiliği*, İstanbul 2012, s. 138-143, ayrıca bk. İndeks; H. Ahmet Sezikli, "Amr b. Ma'dikerib", *DİA*, III, 88; Mustafa Fayda, "Ebnâ", a.e., X, 79; Hüseyin Algül, "Esved el-Ansî", a.e., XI, 440-441.

HÜSEYİN ALGÜL

KAYSÎ, Nûrî Hammûdî

(نوري حمودي القيسي)

Nûrî b. Hammûdî b. Ali el-Kaysî (1932-1994)

İraklı araştırmacı, şair ve edebiyatçı.

Bağdat'ta doğdu; ilk, orta ve lise öğrenimini burada tamamladı. Küçük yaştan itibaren şiir ve edebiyata eğilimi olan Kaysî, yüksek öğrenimini Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde bitirdikten sonra Arap dili ve edebiyatı alanında yüksek lisans yapmak için Mısır'a gitti. Kahire Üniversitesi'nde 1964'te yüksek lisansını, 1967'de doktorasını tamamladı. Ardından edebiyat, tarih ve şiir alanındaki çalışmalarını sürdürdü; genel kültür konularında da kendini yetiştirdi. İlk görevine Bağdat'ta lise öğretmenliğiyle başladı. Bir süre Suudi Arabistan'da öğretim üyesi olarak bulundu. Ardından Bağdat'a döndü ve Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne öğretim üyesi tayin edildi. 1974-1975'te Arap dili bölüm başkanlığı yaptı, 1975-1980 arasında aynı fakültenin dekanlık görevini yürüttü. Bir dönem Ma'hedü'l-buhûs ve'd-dirâsâti'l-arabiyyeti'l-âliye'nin başkanlığında bulundu. 1986 yılında vefatına kadar tekrar Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin dekanlık görevini üstlendi. Fakültenin dekanlık binasında görevinin başında iken kalp krizi sonucu öldü (1 Kasım 1994). Seyahati seven, tarihi yerleri gezip kütüphaneleri dolaşarak yazma eserler toplayan Kaysî aynı zamanda hat ve müziikle de ilgilenmiş, kardeşi hattat Hâşim el-Bağdâdî'den hat dersi almıştır. 1979'da

Nûrî Hammûdî el-Kaysî (sol başta), Sâlih Ahmed el-Ali ve Muhammed Behcet el-Eserî ile birlikte

